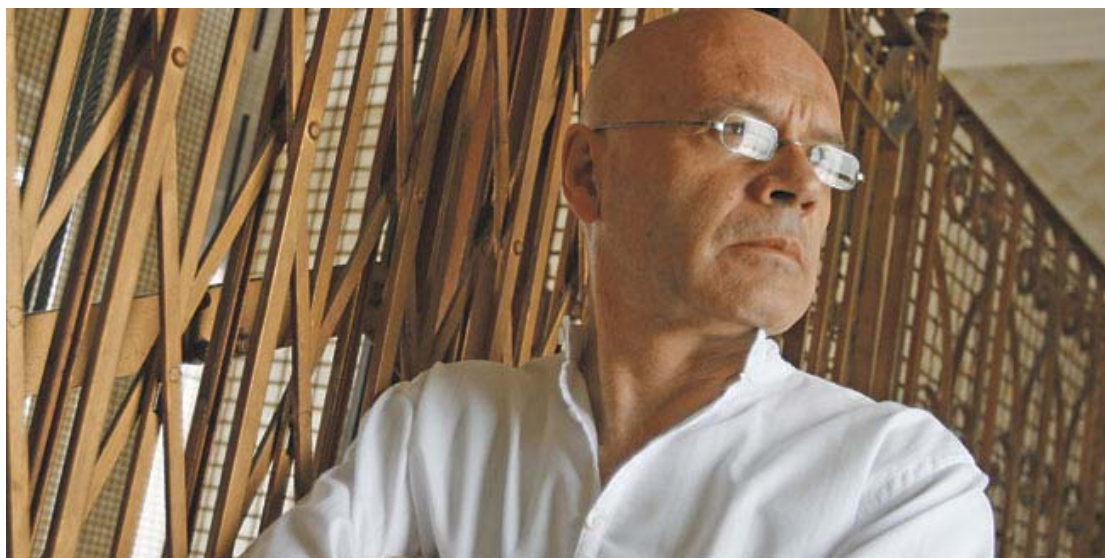

Martin Jacques: novi vladari svijeta neće biti agresivni kao America

Jasmina Ryan

http://www.jutarnji.hr/martin-jacques--novi-vladari-svijeta-nece-bit-agresivni-kao-amerika-/610537/?pageNumber=1#page_1

Ovo stoljeće je stoljeće Kine. Vrijeme Zapada - dva stoljeća njegova uspona i snage - okončano je. Do polovice 21. stoljeća, kada će Zapad ostvarivati manje od polovice svjetskog bruto nacionalnog proizvoda, nastupit će preokret i novi, drukčiji ustroj svijet s Kinom kao glavnom supersilom.

To je osnovna teza kapitalne knjige britanskog učenjaka, profesora na britanskim i kineskim sveučilištima, kolumnista londonskog Timesa i Independenta i osnivača organizacije Demos, [dr. Martina Jacquesa](#) “Kad Kina zagospodari svijetom: Kraj Zapadnog svijeta i rađanje novog svjetskog poretka”. Ova opsežna studija u izdanju The Penguin Pressa, izuzetna po analitičnosti i potkrijepljenosti, novom tezom o krah Zapada izaziva podijeljene reakcije.

Dinamični kaos

Svijet kakav smo do sada poznavali prolazi kapitalnu povijesnu promjenu: zemlje u razvoju sustižu i pretječu razvijene zemlje. Dijelom je to rezultat i procesa globalizacije, u kojoj je najveći dobitnik istočna Azija, i ponajviše Kina. Od Maove smrti, i s liberalizacijom ekonomije 1978. godine, njezin BDP porastao je kao nikada i nigdje drugdje - 70 puta. S do sada neviđenom prosječnom stopom rasta od 10-ak posto godišnje Kina i dalje hrli naprijed.

Tihi pohod

Ekonomski uspon Kine neizbježno mora dovesti i do svekolike druge kineske dominacije svijetom. Budući svjetski poredak je još nejasan, jer Kina još uvijek diplomatski nastupa tiho, sotto voce. No do kraja stoljeća ima šanse da Kina i politički, vojno i kulturno - na primjer razvojem vodećih sveučilišta, ili znanstvenih i istraživačkih institucija - natkrili sve druge. Zbog kineskih osobitosti - drukčijeg shvaćanja države i podjele vlasti, civilizacijskih vrijednosti u koje spada i obiteljski identitet, osećaja superiornosti vlastite rase, veličine i brojnosti - svijet će biti posve drukčiji od zapadnog, na koji smo navikli.

Razgovor s autorom koji smatra da će Kina zagospodariti svijetom i stvoriti novi svjetski poredak počinjemo od njegove teze da ekonomski uspon na prvo mjesto u svijetu neizbježno dovodi do toga da zemlja postane supersila. Martin Jacques to dokazuje povijesnim primjerima prijašnjih svjetskih imperija: [Velike Britanije i SAD-a](#).

• Britanska industrijska revolucija i njezin ekonomski napredak urodili su time da ta zemlja u 19. stoljeću postane najznačajnija svjetska sila. Tako je i ekonomski uspon SAD između 1880. i sredine 20. stoljeća doveo do vodećeg mjesta u svijetu nakon Drugog svjetskog rata. Je li na redu Kina?

- Tako izgleda. Naravno, uvijek je nešto može skrenuti s puta. No uspon Kine, to što postaje najveća ekonomija svijeta, znači da će s njom doći i moć. I ne bismo trebali biti iznenađeni. Zapad na uspon Kine gleda s nevjericom i zatvara oči. Prema Kini je uvijek vladao skepticizam, dijelom politički, a dijelom kulturološki, jer je to posve drukčija kultura. I kako ona može uopće uspjeti?! Moja je knjiga možda prva koja kaže: Hej, kineski ekonomski uspon nije samo ekonomski fenomen. Imat će duboke političke, ideološke, kulturološke, intelektualne, moralne, vojne posljedice. Jer ekonomska sila je preduvjet za manifestaciju drugih oblika sile. Čudno je to što o Kini razmišljamo samo u ekonomskim terminima. Spomenuti su Britanija i SAD, ali možemo dodati i Francusku, ili još prije razvoj grčke i rimske civilizacije, pa i kineske - mjesto u svijetu uvijek je bilo ovisno o ekonomskoj moći.

Prebrzi rast

• Kada ste tiskali svoju knjigu prošlog ljeta, Kina je bila drugi svjetski izvoznik nakon Japana. U međuvremenu, postala je prvi. Također i najveće svjetsko tržište automobila. Promjene se događaju brže nego što ih možemo shvatiti?

- Doista, u Kini imate dvostruki učinak. Taj superbrzi rast, čak brži od onoga koji je karakterizirao prijašnje azijske tigrove: Japan, Južnu Koreju i Tajvan. A učinak je pojačan i veličinom populacije. Imati zemlju s godišnjim rastom od 10 posto i tako velikim stanovništvom znači dramatičnu promjenu. A mi zapadnjaci nismo naviknuti na takvu brzinu. Jednostavno rečeno, nemamo iskustva jer su europske stope rasta uvijek bile mnogo niže, čak i u najbolje vrijeme. Britanska industrijska revolucija imala je rast od 1,5 posto godišnje, ili približno toliko. Američki je rast, u najbolje vrijeme, bio oko tri posto. A ovo što se događa s Kinom nešto je doista golemo. Tko želi osjetiti budućnost, mora otići u Kinu. SAD je doista bio sjajan primjer za taj osjećaj budućnosti. No sada više nije. Ali SAD barem bolje osjeća Kinu, jer ipak je riječ

o supersili koja ima različite interese diljem svijeta i brojne profesionalce koji prate što se gdje događa. No čak ni u SAD-u donedavno, možda sve do globalne financijske krize, nisu bili svjesni da njihova sila slabi. Ne tako davno, u vrijeme izbora prije 10 godina, predsjednik Busha je proglasio da počinje novi američki 21. vijek. I da se svijet može oblikovati po američkom modelu, i u skladu s američkim interesima. To je bilo suludo... A posljedica je ne samo nedostatak svijesti o propadanju nego i američka ofenziva. Tek su s globalnom krizom Amerikanci postali svjesni da mogu postajati slabiji. No mnogi u to i dalje ne vjeruju. Djelomični je pomak to što se više ne misli da su kineske brojke napuhane, a knjige namještene.

Hegemonistički um

• **Autorica Susan Shirk misli drukčije. Ona kaže da Kini manjka mnogo toga da bi postala doista važna. I drugi zapadni autori ističu da bi Kinu mogli omesti nedostatak demokracije, zatim multietničnost koja može eksplodirati u sukob, ljudska prava... Procjenjuje li Zapad svijet po svojim mjerilima?**

- Svakako. U temeljima zapadnjačkog mentaliteta jest razmišljanje da, kad ste ostvarili hegemoniju, svi moraju nalikovati na vas i slijediti vaše vrijednosti. Kada govorimo o univerzalnim vrijednostima, ne govorimo o islamskoj tradiciji tolerancije, koja seže mnogo dalje u prošlost od europske, nego mislimo na zapadnu ideju tolerancije. Cijela ideja zapadne kulture teži univerzalnom. U vezi s tim možda je najbrutalnije bilo razdoblje kolonizacije, koja se eksplicitno manifestirala u superiornosti europske civilizacije nad svakom drugom. I o potrebi da se 'civiliziraju' divljaci i barbari, da im se donese religija kao što je kršćanstvo. Uspon Kine fundamentalno će promijeniti svijet jer zapadni model neće više imati isti autoritet. To zapadnjaci jako teško shvaćaju zato što 200 godina nisu morali o tome razmišljati. Moj kolega Paul Cohen čak kaže da mi zapadnjaci mislimo za sebe da nam po kozmopolitskoj kulturi nitko ne može konkurirati, a zapravo je naša kultura provincijalnija od svih. Ostatak svijeta se poslije uspona Europe od kraja 18. stoljeća morao nositi s europskom modernizacijom, s tom vrlo agresivnom kolonizatorskom silom. I morao se posve okrenuti naglavce. Mi se u Europi sada žalimo na imigrante, i to koliko mijenjaju naše sredine. A to se ne može usporediti s onim što je značilo biti koloniziran, pokoren od vanjske sile. Zapravo, ostatak svijeta bio je kozmopolitski jer se morao potpuno preobratiti, razumjeti novu kulturu. Zapad doista nikada nije morao shvatiti drugu kulturu.

• **U knjizi upozoravate i da je Kina stara civilizacija i da se do sada mnogo puta obnavljala kao supersila, odnosno bila je jedina supersila u povijesti koja se uspjela povratiti nekoliko puta. I pritom je zadržala originalne vrijednosti, utemeljena na 5000 godina starom Konfucijevu učenju.**

- Iznimno duga povijest možda je najvažnija karakteristika Kine. Imala je blistave trenutke, kada je bila najnaprednija civilizacija svijeta. I to ne samo jednom - barem tri puta, možda i više. I kada ljudi kažu, na primjer Susan Shirk, da 'Kina nije privlačna svijetu', ja to zapravo ne razumijem. Ne u širem povijesnom kontekstu. Kina je izuzetno sofisticirana civilizacija, i kako se bude modernizirala, bit će sposobna

predstaviti se na znatno prihvatljiviji način. Sjetimo se samo otvaranja Olimpijskih igara u Pekingu, te fantastične prezentacije u stilu 21. stoljeća, ali i kineske tradicije. To je tek djelić onoga što će se događati. Kineski narod ima najdulju povijest.

Bijeg od siromaštva

• U posljednje vrijeme ekonomije Kine i SAD-a toliko su povezane da taj zasad 'sretni brak' povjesničar ekonomist Nial Ferguson naziva 'kinamerika'. Amerika je otvorila tržište za kinesku robu, Kina tako zarađeni novac investira u američke državne obveznice, praktično izdržava američki enormni strani dug. Što će s usponom Kine učiniti Amerika? Vidite li novu blokovsku podjelu svijeta?

- Vrlo je teško biti siguran u to. Sadašnja situacija - SAD kao dužnička država, s Kinom kao glavnim bankarom - ne može se lako razriješiti. Kinezi bi možda i željeli izaći iz tako velikog dolarskog duga, ali to bi utjecalo na vrijednost dolara, odnosno povratno potkopalo vrijednost kineskih rezervi. Ta bezizlazna situacija povijesni je proizvod odnosa SAD-a i Kine od 1978. godine. Kinezi su se prije svega fokusirali na ekonomiju, na bijeg od siromaštva, za što je trebalo stvoriti vanjske okolnosti, pa su se okrenuli prijateljskom odnosu sa SAD-a. Taj odnos bio je relativno stabilan, utemeljen na sporoj, ali sigurnoj integraciji Kine u sustav, kroz preferencije na američkom tržištu, sve dok Kina nije postala članica WTO-a. Što će biti u budućnosti u odnosima između SAD-a i Kine složeno je pitanje. Moja najveća briga nije Kina, već SAD. Vrijeme je na strani Kine. Kinezi su strpljivi, oprezni, prilično nenametljivi, barem do sada. Nedavna američka reakcija na cyber događaje govori više o Amerikancima nego o Kinezima. Pitanje je kako će Amerika ubuduće reagirati kada Kina bude dobivala, jer ona sada gubi mnogo. Glavno je pitanje može li se SAD prilagoditi.

• Svijet je, uz to, mnogo složeniji od pitanja Kine i SAD-a, jer će do sredine ovog stoljeća i Indija imati ekonomiju u najmanju ruku jednaku ekonomiji SAD-a. Kako će Kina reagirati na to što će Indijci postati ozbiljan sudionik?

- Zanimljivo je to što bi se moglo dogoditi da Kina postane najmoćnija zemlja svijeta, ali i da bude još sila, poput Indije u južnoj Aziji, Brazila u Južnoj Americi - možda čak Indonezija u jugoistočnoj Aziji. A tu je i SAD. Za EU ne znam, EU je ekstremno neučinkovit kao geopolitički igrač, pa mislim da će se Europa razjediniti u sljedećih 20 do 30 godina.

Vjera u univerzalnost

• Kažete da Kina nije agresivna. Govorite o 'mekšoj sili'. Mislite li da će biti nametljivija, ali ne i militantna. Kako će izgledati svijet u kojem će Kina zauzimati ključno mjesto? Spominjete nove institucije, možda novu rezervnu valutu, dominaciju mandarinskog kineskog. Hoćemo li gledati više kineskih filmova, ili vidjeti više kineskih sportaša?

- To se već dogodilo u Pekingu. Kina je osvojila mnogo više zlatnih medalja od SAD-a (51 naprema 36, op. a.). No vratimo se pitanju kako će se ponašati Kina. Ne očekujem da će se ponašati kao Europa ili SAD. Europa je povijesno bila izuzetno agresivna, ekspanzionistička sila. Vjerovala je u svoju univerzalnost, išla u osvajanje svijeta. Ne očekujem to od Kine.